DEN UNIONSRÄTTSLIGA KONSTRUKTIONEN AV KÖNSIDENTITET

De nya svenska reglerna om fastställelse av kön i ljuset av dataskydd, mänskliga rättigheter, fri rörlighet och unionsmedborgarskap

Marios C. Iacovides & Laima Vaige*

Artikeln har genomgått oberoende vetenskaplig granskning (peer review).

I denna artikel analyserar vi EU-domstolens praxis avseende könsidentitet, med utgångspunkt i tre förhandsavgöranden som har kommit det senaste året, målen Mirin, Mousse och Deldits, för att undersöka huruvida det svenska rättsläget, efter införandet av den nya lagen (2024:238) om fastställande av kön i vissa fall, är i enlighet med unionsrätten. Vi fokuserar på förhållandet mellan nationell rätt och de rättsområden som var aktuella i de tre förhandsavgörandena, nämligen unionsrättens dataskyddsregler, principen om fri rörlighet, unionsmedborgarskap samt de grundläggande rättigheter som garanteras i unionens stadga och i EKMR. Vi visar att den nya svenska lagen för det mesta framstår som kompatibel med unionsrättens alltmer expansiva krav för respekt för mänskliga rättigheter och ömsesidigt erkännande. Detta förutsätter dock att registreringar av könsidentitet i medlemsstater som inte kräver beslut erkänns i Sverige, att det nya förfarandet som lagen föreskriver för ändring av juridisk könsidentitet skulle anses vara klart och förutsägbart, samt att det ges möjlighet att registrera icke-binära könsidentiteter. I vår mening är den första förutsättningen uppfylld då utländska de facto beslut erkänns, medan det finns frågetecken kring de övriga två.

* Marios Iacovides är docent i europarätt och universitetslektor vid Juridiska institutionen, Uppsala universitet, och akademiforskare av den Kungliga Vitterhetsakademien (marios.iacovides@jur.uu.se; ORCID: 0000-0003-0151-0777). Laima Vaige är docent i internationell privaträtt och universitetslektor vid Juridiska institutionen, Uppsala universitet (laima.vaige@jur.uu.se; ORCID: 0000-0002-3938-3657).

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

1. INLEDNING

Under de senaste åren har frågor om könsidentitet blivit en brännhet juridisk och politisk konfliktzon i såväl Europa som i övriga världen. I Storbritannien har högprofilerade domstolsavgöranden om vem som juridiskt definieras som kvinna[1] väckt starka reaktioner. I länder som Ungern och Bulgarien (i takt med Ryssland) har statliga åtgärder i praktiken förbjudit juridiskt erkännande av transpersoner.[2] I USA var ett av Donald Trumps första presidentbeslut att definiera kön som biologiskt och oföränderligt och att kalla dem som ifrågasätter detta för extremister.[3] En rapport utfärdad nyligen av Gay & Lesbian Alliance Against Defamations (GLAAD) redovisar den ökande våldsutsattheten bland trans- och könsöverskridande personer i USA.[4] I Europa visar EU:s Fundamental Rights Agency (FRA) att våld mot hbtqi personer i EU har ökat de senaste åren.[5] Samtidigt har EU-domstolens praxis, genom förhandsavgöranden inom olika rättsområden, stärkt de rättigheter som transpersoner personer åtnjuter under unionsrätten,[6] även om rent inhemska frågor om könsidentitet, som har att göra med juridiskt könsfastställande, folkbokföring och personidentifiering, är fortsätt en nationell angelägenhet.[7]

Sverige var det första landet i världen att införa en lag som gav transpersoner rätt till juridiskt könsbyte redan år 1972.[8] Den svenska lagstiftningen föråldrades dock snabbt och har under lång tid inte varit – jämfört med andra europeiska länder – i framkant av skyddet för transpersoner, en av de grupper i vårt samhälle som behöver det mest. Den gamla lagen sammanförde frågor om juridiskt könsfastställande och tillgång till transbekräftande vård i en och samma reglering och den bedömdes vara präglat av normerande och kontrollerande inslag i den rättsliga hanteringen av könsidentitet.[9] År 2024 klassific-

1 Se Storbritanniens Högsta Domstol, dom av den 16 april 2025, *For Women Scotland Ltd (Appellant) v The Scottish Ministers (Respondent)*, [2025] UKSC 16.

2 Laima Vaigė, Legal Genders and Identities in Former Sovietised European Jurisdictions, i: Maarit Jänterä-Jareborg och Boele-Woelki (red.), *What Family Law for Europe?*, Intersentia, 2025, s. 197–216.

3 Se *Executive Order 14168 Defending Women from Gender Ideology Extremism and Restoring Biological Truth to the Federal Government*, utfärdad av USA:s president den 20 januari 2025.

4 Se GLAAD, 2025 ALERT Desk Report: Anti-LGBTQ Extremism Reporting Tracker, juni 2025. Eftersom Bureau of Justice Statistics har tagit bort hänvisningar till könsidentitet i officiell statistik över hatbrott, återstår det nu endast för civilsamhällesorganisationer att dokumentera dessa i USA.

5 Se FRA, LGBTIQ Equality at the crossroads: progress and challenges, Vienna, 2024.

6 Se vidare, avsnitt 3 nedan.

7 Se avsnitt 2.1 nedan.

8 Lag (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, upphävts genom: SFS 2024:239.

9 Se generellt, Denniz Sabo, Först i världen år 1972, men sist och fast år 2023? Några reflektioner om behovet av en ny tillgängligare ”könstillhörighets”-lag, Barnarättsbloggen, Barnarättscentrum, Stockholms Universitet, 9 maj 2023, https://barnrattsbloggen.wordpress.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

erades Sverige – enligt en internationell kartläggning av den tongivande ideella organisationen Transgender Europe (TGEU) – inom kategorin av länder som ställer ”otillbörliga medicinska krav” (abusive medical requirements).[10]

Efter decennier av diskussion har en ny lag om fastställande av kön i vissa fall antagits i Sverige, lag (2024:238) (könstillhörighetslagen). Könstillhörighetslagen trädde i kraft den 1 juli 2025. Lagen (2024:237) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen utgör en del av det reformpaket som antogs tillsammans med den nya könstillhörighetslagen. Processen om fastställelse av kön och reglerna om kirurgiska ingrepp i könsorganen har alltså separerats i två olika rättsliga instrument, vilket är positivt i vår mening. I denna artikel fokuserar vi enbart på könstillhörighetslagen och det rättsliga erkännandet av könsidentitet, och lagen (2024:237) kommer därför inte att analyseras vidare.

Syftet med denna artikel är att undersöka EU-domstolens praxis avseende könsidentitet, med utgångspunkt i tre aktuella avgöranden som har kommit det senaste året, nämligen målen *Mirin*[11] *Mousse*[12] och *Deldits*[13] samt att utforska huruvida det svenska rättsläget är i enlighet med unionsrätten. Vi fokuserar på förhållandet mellan nationell rätt och unionsrättens dataskyddsregler, principen om fri rörlighet, unionsmedborgarskap samt de grundläggande rättigheter som garanteras i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (stadgan).[14] Än så länge har de tre avgörandena enbart kommenterats var för sig i olika tidskrifter samt unionsrättsliga diskussionsfora och juridiska bloggar online.[15] Det fattas alltså längre, analyserande texter som kontextualiserar dessa tre avgörandena som en del av ett större sammanhang. Genom en rättsdogmatisk och kontextualiserande analys av domstolens resonemang i de tre förhandsavgörandena ämnar vi att belysa i vilken utsträckning unionsrätten kan fungera som ett rättsligt skydd för transpersoners rätt till erkännande, självbestämmande och icke-diskriminering i en tid av ökande rättighetsinskränkningar på nationell och europeisk nivå.

---

com/2023/05/09/forst-i-varlden-ar-1972-men-sist-och-fast-ar-2023-nagra-reflektioner-om-behovet-av-en-ny-tillgangligare-konstillhorighets-lag/, besökt 11 juli 2025.

10 TGEU, Trans Rights Map, Legal Gender Recognition, https://transrightsmap.tgeu.org/home/legal-gender-recognition/cluster-map, besökt 11 juli 2025.

11 Mål C-4/23, Mirin, EU:C:2024:845.

12 Mål C-394/23, Mousse, EU:C:2025:2.

13 Mål C-247/23, Deldits, EU:C:2025:172.

14 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna EUT C 83, 2010, s. 389.

15 Se, till exempel, Alina Tryfonidou, ‘The Cross-Border Recognition of Changes in the Legal Sex of Transgender Persons: The Landmark Court of Justice Ruling in the Mirin Case: ECJ 4 October 2024, Case C-4/23, M.-A.A. v Direcția de Evidență a Persoanelor Cluj, Serviciul Stare Civilă and Others’ [2025] European Constitutional Law Review 1; Audrey Plan, Why does the CJEU talk in hypotheticals? The Mirin case beyond Gender Recognition, European Law Blog, https://www.europeanlawblog.eu/pub/38k0ck9o/release/3, besökt 11 juli 2025; Alessandro Marcia, Trans* Rights Beyond Medicalisation? The CJEU in Case Deldits (C-247/23), https://www.europeanlawblog.eu/pub/gkdar607/release/2, besökt 11 juli 2025.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

Begreppet könsidentitet kan ha olika innebörd beroende på sammanhang. Här använder vi begreppet med hänvisning till transpersoner, det vill säga personer vars könsidentitet skiljer sig från det kön som tilldelades vid födseln. Transpersoner ska förstås i denna artikel som ett paraplybegrepp som även inkluderar icke-binära personer, det vill säga personer som varken identifierar sig som män eller kvinnor. Med rättsligt erkännande av könsidentitet menar vi både interna och gränsöverskridande situationer, vilka omfattar erkännande av könsmarkörer, könade namn och förnamn samt könskodade personnummer. Därtill kan frågor om erkännande av transpersoners identitet i andra civilrättsliga statusfrågor, såsom föräldraskap eller äktenskap, aktualiseras, även om dessa inte analyseras i denna artikel.

Artikeln disponeras enligt följande. Vi presenterar först det unionsrättsliga ramverk som är relevant för artikelns tre centrala rättsfall (avsnitt 2). I avsnitt 3 sammanfattar vi de tre aktuella förhandsavgörandena och fördjupar oss i hur EU-domstolen konstruerar och tillämpar rätten till könsidentitet i ljuset av unionsmedborgarskap, dataskydd och de grundläggande rättigheter som garanteras inom unionsrätten. Särskild vikt läggs vid hur domstolen normativt värderar principerna om rättelse, proportionalitet och nödvändighet vid prövningen av medlemsstaternas skyldigheter gentemot trans- och icke-binära personer. Analysen fokuserar vidare på i vilken utsträckning unionsrätten begränsar nationella krav på könsbekräftande kirurgi eller andra medicinska ingrepp som förutsättning för juridiskt erkännande av könsidentitet. I detta sammanhang presenteras (avsnitt 4) och analyseras (avsnitt 5) även den nya könstillhörighetslagen samt relevanta föreskrifter och kunskapsstöd[16] – i ljuset av unionsrättsliga standarder, särskilt med avseende på självbestämmande, barnets bästa och erkännande av utländska beslut om könsidentitet. I avsnitt 6 diskuterar vi hur EU-domstolen positionerar sig i förhållande till en bredare europeisk kontext präglad av illiberala rättsutvecklingar och ökande motstånd mot könsmångfald. Vi drar även några slutsatser och flaggar för framtida utveckling om könsidentitet och hbtqi-personers rättigheter i Sverige och i EU.

[16] Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2025:9) om fastställande av kön i vissa fall; Socialstyrelsens kunskapsstöd för hälso- och sjukvårdspersonal utifrån Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2025:9) om fastställande av kön i vissa fall (Artikelnummer 2025-5-9568), 2025.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

2. DET UNIONSRÄTTSLIGA RAMVERKET OM KÖNSIDENTITET

2.1 Avsaknad av befogenhet i inhemska frågor om civilstånd, folkbokföring m.m.

Unionen har inga befogenheter att direkt reglera personers rättsliga status, som omfattar bestämmelser om ändring av en persons namn och könsidentitet. Befogenheten åvilar alltså alltjämt medlemsstaterna och är en nationell angelägenhet i enlighet med principen om tilldelade befogenheter.[17] Enligt fast rättspraxis, måste icke desto mindre varje medlemsstat iaktta unionsrätten vid utövandet av en befogenhet som den behåller,[18] samtidigt som det aktualiseras olika unionsrättsliga bestämmelser i och med att en situation har ett gränsöverskridande element.

Unionsrättens skydd för könsidentitet vilar därmed inte på en särskild eller explicit rättighet, utan är ett resultat av den funktionella tillämpningen av flera centrala unionsrättsliga regler och principer. Tre rättsområden är särskilt relevanta i detta sammanhang: dataskydd, grundläggande rättigheter och principen om fri rörlighet av EU medborgare. Dessa områden konvergerar i EU-domstolens praxis till ett normativt skydd för individens rätt till identitet, erkännande och självbestämmande.

När en person ändrat könsidentitet, namn eller båda och i ett land och önskar få detta erkänt i ett annat, uppstår frågor om erkännande av rättslig civilstatus. EU-domstolens praxis i mål om civilstatus visar på en tydlig riktning mot ökat erkännande och skydd av individuella rättigheter i gränsöverskridande situationer. Exemplen är många. EU-domstolens avgörande i målet *Garcia Avello* innebar att medlemsstaterna måste erkänna ett barns rätt att bära dubbel efternamnsform enligt båda föräldrarnas nationaliteter.[19] I *Grunkin-Paul* betonades att en medlemsstat inte får vägra att erkänna ett efternamn som lagligen förvärvats i en annan medlemsstat om det skulle leda till oproportionerliga begränsningar av fri rörlighet.[20] I *Coman* tolkade EU-domstolen unionsrätten på ett sätt som innebar att ett samkönat äktenskap enligt en medlemsstats regler ska erkännas i en annan, trots att det inte var giltigt enligt mottagarstatens lag, i syfte att möjliggöra uppehållsrätt.[21] Dessa fall visar att EU-domstolen successivt utvecklat en rättsprincip om att civilstånd fastställd i en medlemsstat i vissa fall måste erkännas av andra medlemsstater, särskilt när bristande erkän-

[17] Artiklarna 4.1, 5.1 och 5.2 FEU.
[18] Mål C-181/23, kommissionen mot Malta, EU:C:2025:283, p. 81.
[19] Mål C-148/02, Carlos Garcia Avello mot Belgiska staten, EU:C:2003:539.
[20] Mål C-353/06, Stefan Grunkin och Dorothee Regina Paul, EU:C:2008:559.
[21] Mål C-673/16, Relu Adrian Coman m.fl. mot Inspectoratul General pentru Imigräri och Ministerul Afacerilor Interne, EU:C:2018:385.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

nande riskerar att inskränka unionsmedborgarens rättigheter till fri förlighet inom unionen.

Sammantaget visar rättspraxis att EU-domstolen – trots att civilståndsfrågor i grunden tillhör nationell behörighet – agerar för att begränsa nationella erkännandeförbehåll i situationer där dessa utgör hinder för utövandet av unionsrättigheter. Det rör sig inte om en generell skyldighet att harmonisera civilstånd, men om ett krav på funktionellt erkännande i specifika fall där rättigheterna enligt fördragen och stadgan aktualiseras. De tre rättsfall som vi presenterar i nästa avsnitt utgör tydliga exempel på denna utveckling.

2.2 Unionsmedborgarskap och fri rörlighet

I *Mirin*, det viktigaste av tre mål vi presenterar nedan i avsnitt 3, refererar EU-domstolen flitigt till sin praxis kring unionsmedborgarskap. Artikel 20.1 FEUF stipulerar att varje person som är medborgare i en medlemsstat ska vara unionsmedborgare. Unionsmedborgarskapet medför vissa rättigheter, som följer bland annat av artikel 20.2 FEUF och artikel 21 FEUF. Enligt artikel 21 första stycket FEUF har unionsmedborgare rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier. Denna rätt finner uttryck även i artikel 45 i stadgan och specificeras vidare för olika situationer genom primärrätt, till exempel, fri rörlighet för arbetstagare enligt artikel 45 FEUF, etableringsfriheten enligt artikel 49 FEUF och friheten att tillhandahålla tjänster enligt artikel 56 FEUF, samt i sekundär rätt såsom Rörlighetsdirektivet.[22]

EU-domstolen har poängterat upprepade gånger att bestämmelserna om unionsmedborgarskap ingår i de mest grundläggande bestämmelserna i fördragen, eftersom de är tänkta att ”bidra till genomförandet av den integrationsprocess som är det bakomliggande syftet med unionen och således utgör en integrerad del av unionens konstitutionella ram.”[23] Domstolen har även slagit fast att ställningen som unionsmedborgare är den grundläggande ställningen för medlemsstaternas medborgare.[24]

---

[22] Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier EUT L 158, 2004, s. 77; Mål C-491/21, Direcția pentru Evidența Persoanelor şi Administrarea Bazelor de Date, EU:C:2024:143, p. 37.

[23] Kommissionen mot Malta, ovan not 18, p. 91. Se även Yttrande 2/13, Unionens anslutning till Europakonventionen, EU:C:2014:2454, p. 172 för kopplingen mellan unionens raison d’être och bestämmelserna om fri rörlighet.

[24] Mål C-689/21, Udlændinge- og Integrationsministeriet (Förlust av danskt medborgarskap), EU:C:2023:626, p. 29 och 38.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

2.3 Stadgan och EKMR

Karaktären av de frågor som kommer upp i EU-domstolens praxis om könsidentitet innebär givetvis att olika mänskliga rättigheter aktualiseras. Därmed tillämpas även stadgan och motsvarande bestämmelser i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (EKMR). Rättigheterna i dessa två instrument blir normativt centrala för förståelsen av hur EU-domstolen konstruerar rätten till könsidentitet. Artiklarna 1 (människans värdighet), 7 (respekt för privatlivet och familjelivet), 8 (skydd av personuppgifter), 21 (icke-diskriminering), och 45 (fri rörlighet) i stadgan samverkar för att ge ett flerdimensionellt skydd.

I rättspraxis har artikel 8 i stadgan tolkats som en operativ förlängning av Dataskyddsförordningens skyddsregler,[25] medan artikel 7 ger substantiellt innehåll åt begreppet privatliv i samband med könsmarkör, förnamn och rättslig identitet. Artikel 21 åberopas i ökande grad i mål där individers könsidentitet eller könsuttryck utgör grund för direkt eller indirekt diskriminering, och fungerar därmed som en viktig korrigerande norm gentemot nationell rättspraxis som inskränker erkännande eller tillgång till rättigheter.

Samspelet mellan stadgan och Europakonventionen (EKMR) förtydligas i artikel 52.3 i stadgan, som föreskriver att rättigheter i stadgan som motsvarar sådana i konventionen ska tolkas i enlighet med den sistnämnda och den rättspraxis som utvecklats av Europadomstolen. Artikel 7 i stadgan motsvarar artikel 8 EKMR, vilket innebär att EU-domstolens tolkning av rätten till privatliv i frågor om könsidentitet måste ligga i linje med Europadomstolens etablerade praxis. Detta ger EKMR en tvingande tolkningsmässig minimistandard, särskilt i frågor som rör självbestämmande, personlig integritet och erkännande av könsidentitet. I både *Mirin* och *Deldits* lutar sig EU-domstolen på Europadomstolens avgöranden, däribland *X och Y mot Rumänien,*[26] som etablerar att stater inte får kräva könsbekräftande ingrepp som villkor för rättsligt erkännande av könsidentitet. Artikel 52.3 fungerar således som en brygga mellan unionens rättighetsregim och det konventionsbaserade skyddet för trans- och icke-binära personers privatliv och självbestämmande.

2.4 Dataskydd

Mousse och *Deldits* lägger till dataskydd till de rättsområden som, utöver unionsmedborgarskap, fri rörlighet och mänskliga rättigheter, har blivit relevanta för transpersoners rättigheter inom unionen. Enligt artikel 16 FEUF har var och

[25] Se nedan, avsnitt 2.4.

[26] Europadomstolen, *X och Y mot Rumänien*, nr 2145/16, 19 januari 2021, analyserat i Mirin, ovan not 11, p. 64–67 och Deldits, ovan not 13, p. 48.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

en rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Denna rätt regleras i detalj i Dataskyddsförordningen (eller GDPR),[27] unionens främsta instrument för dataskydd. Genom att anknyta till principer om nödvändighet, ändamålsbegränsning och korrekthet[28] fungerar dataskydd som ett verktyg för att rättfärdiga, men också begränsa, medlemsstaters ingripanden i frågor som rör könsidentitet. Således blir Dataskyddsförordningen ett rättighetsinstrument som operativt implementerar bland annat artikel 8 i stadgan, utöver att enbart vara teknisk reglering. Som vi kommer att se i nästa avsnitt, spelar dataskyddsförordningens artiklar 5 (principer för behandling av personuppgifter), 6 (laglig behandling av personuppgifter), 16 (rätt till rättelse) och 23 (begränsningar) en central roll i den rättsdogmatiska struktur som EU-domstolen aktiverar i målen *Deldits* och *Mousse*.

3. DE SENASTE CENTRALA MÅLEN OM KÖNSIDENTITET FRÅN EU-DOMSTOLEN

3.1 *Mirin* – Erkännande av könsbyte inom unionen

Målet *Mirin* är ett förhandsavgörande från Rumänien.[29] Sökanden vid processen vid den nationella domstolen var M.-A. A., en rumänsk medborgare, som vid födseln 1992 fick ett kvinnligt personnummer och namn. År 2008 flyttade M.-A. A. till Förenade kungariket där förnamnet och titeln efter ansökan ändrades, allt i enlighet med ett enkelt administrativt förfarande. M.-A. A. bytte även ut sina officiella handlingar som utfärdats av de brittiska myndigheterna, såsom körkort och pass så att de skulle reflektera korrekt könsidentitet och M.-A. A. skaffade ett ”Gender Recognition Certificate” som bekräftade detta.

I maj 2021 begärde M.-A. A. att en folkbokföringsenhet i Rumänien skulle föra in uppgifterna om hans ändrade förnamn, könstillhörighet och personnummer i födelseattesten och han begärde även att få en ny födelseattest med dessa nya uppgifter. Hans begäran avslogs. Enligt rumänsk lag kan uppgift om en persons ändrade könsidentitet endast föras in i födelseattesten på grundval av ett lagakraftvunnet domstolsavgörande. De rumänska reglerna innebar att M.-A. A. skulle behöva inleda ett domstolsförfarande i Rumänien i stället, i syfte att erhålla ett godkännande av ändringen av könsidentitet, trots att han redan hade fått sin könsidentitet ändrad och bekräftat i en annan medlemsstat.

---

[27] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), OJ L 119, 2016, s. 1.

[28] Artikel 5 i dataskyddsförordningen.

[29] För ett mer detaljerat rättsfallsreferat se Marios Iacovides, EU-domstolen stärker transpersoners rättigheter inom unionen, Norstedts Juridik, JUNO, 18 november 2024.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

EU-domstolen konstaterade att en unionsmedborgare vars ansökan om juridiskt könsbyte och namnbyte som skett i en annan medlemsstat avslås och som därför tvingas inleda en ny process för dessa byten löper risk att ha två olika namn och två olika könsidentiteter. Detta är särskilt fallet när en medlemsstats, såsom Rumäniens, förfarande ger medlemsstatens myndigheter för stort utrymme för skönsmässig bedömning. Transpersoner i dessa medlemsstater riskerar att konstant behöva undanröja tvivel beträffande sin identitet och äktheten av sina handlingar. Detta kan utgöra hinder för att utöva rätten till fri rörlighet inom unionen och kan därmed strida mot artikel 21 FEUF och artikel 45.1 i stadgan.[30] EU-domstolen påpekade att det i princip inte kan finnas några legitima syften som motiverar att begränsa transpersoners tillgång till rättigheter som skyddas av unionsrätten p.g.a. vägran att erkänna personens könsidentitet.[31] Därutöver drog EU-domstolen paralleller till Europadomstolens praxis om artikel 8 EKMR[32] som skyddar rätten till privatliv. Den fann att de rumänska reglerna inte var förenliga med stadgans motsvarande artikel 7 eftersom de saknade klarhet och var oförutsägbara.[33]

3.2 *Mousse* – Uppgiftsminimering och icke-binäras rättigheter

Mousse är ett förhandsavgörande från Frankrike, i ett mål mellan den franska föreningen Mousse, vars syfte är att försvara alla som lever sin sexualitet fritt och att kämpa mot alla former av social, politisk eller ekonomisk diskriminering av lesbiska, homosexuella, bi- och transpersoner, och det franska järnvägsföretaget SNCF Connect.[34] SNCF:s system för försäljning av biljetter online kräver att kunderna anger uppgift om vilken tilltalstitel som ska användas i kommunikationen med tågbolaget. Detta genom att man skulle kryssa i någon av de två rutorna ”Monsieur” (”Herr”) eller ”Madame” (”Fru”). Mousse klagade vid den franska dataskyddsmyndigheten och hävdade att SNCF Connects datainsamling stred mot Dataskyddsförordningen. Dataskyddsmyndigheten fann att SNCF Connect inte hade överträtt Dataskyddsförordningen varpå Mousse överklagade beslutet till Frankrikes Högsta förvaltningsdomstol, Conseil d’État.

Frågorna vid EU-domstolen avsåg främst tolkningen av artiklarna 5.1 c, 6.1 första stycket b och f samt 21 i Dataskyddsförordningen. Lite förenklat handlade frågorna om insamlingen av personuppgifter från SNCF Connects kunder, som hade skett utan deras explicit samtycke, ändå var nödvändig enligt artikel 6

30 Mirin, ovan not 11, p. 56.
31 Mirin, ovan not 11, p. 60.
32 X och Y mot Rumänien, ovan not 26.
33 Mirin, ovan not 11, p. 60.
34 För ett mer detaljerat rättsfallsreferat se Marios Iacovides, Unionsrätten och könsidentitet: GDPR som verktyg för strategiska tvister för att skydda icke-binära och transpersoners mänskliga rättigheter inom unionen, Norstedts Juridik, JUNO, 12 februari 2025.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

i Dataskyddsförordningen. Konformitet med artikel 6 skulle i sin tur innebära att personuppgifterna hade behandlats på ett lagligt, korrekt och öppet sätt i förhållande till den registrerade enligt artikel 5.1 a i Dataskyddsförordningen och i enlighet med principen om uppgiftsminimering som följer av artikel 5.1 c i Dataskyddsförordningen.

EU-domstolen fann att personuppgiftsbehandlingen inte var nödvändig för att fullgöra ett avtal i den mening som avses i artikel 6.1 första stycket b i Dataskyddsförordningen. Huvudändamålet med avtalet mellan SNCF Connect och dess kunder var att tillhandahålla tjänster avseende persontransport med järnväg. Dessutom hävdade SNCF Connect ytterligare tre ändamål, nämligen att personanpassa sin kommunikation med sina kunder, att hantera bokningar för nattåg där det finns vagnar som är reserverade för personer av samma kön, samt att bistå passagerare med funktionshinder eftersom de kan behöva hjälp i intima situationer. EU-domstolen ansåg att det fanns mindre ingripande lösningar än könsanpassad kommunikation, till exempel att använda generiska och inkluderande artighetsfraser som inte kopplar till könsidentitet. Det var dessutom oproportionerligt att samla in uppgifter om alla kunders könsidentitet bara för att hantera speciella situationer såsom nattåg och personer som behöver personlig assistans på grund av funktionshinder.[35]

EU-domstolen fann även att personsuppgiftsbehandlingen inte var nödvändig för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges eller en tredje parts berättigade intressen i den mening som avses i artikel 6.1 första stycket f i Dataskyddsförordningen. Det berättigade intresse som SNCF Connect hävdade var kundprospektering och EU-domstolen accepterade detta i princip. Däremot fann EU-domstolen att det var tillräckligt att samla in kundernas för- och efternamn för att kunna kommunicera och kundprospektera samt att det var möjligt att kommunicera med kunder som inte vill ange sin könsidentitet med generiska och inkluderande artighetsfraser som inte har någon koppling till könsidentitet.[36] Därutöver fann domstolen att det fanns risk för att de registrerade kundernas grundläggande fri- och rättigheter skulle påverkas negativt och att de skulle kunna skadas fysiskt, materiellt, eller immateriellt, i synnerhet om behandlingen kan leda till diskriminering, med hänvisning till direktiv 2004/113 av den 13 december 2004 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster.[37]

Eftersom personuppgiftsbehandlingen inte hade skett i enlighet med någon av de nödvändighetsgrunder som finns i artikel 6 i Dataskyddsförordningen, blev resultatet att den stred mot artikel 5 i Dataskyddsförordningen.

---

35 Mousse, ovan not 12, p. 38 och 42.
36 Mousse, ovan not 12, p. 59.
37 Mousse, ovan not 12, p. 60–63.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

3.3 *Deldits* – Rätten till rättelse och förbud mot krav på kirurgi

Deldits är ett förhandsavgörande från Ungern, i ett mål om en tvist mellan VP och Ungerns nationella migrationspolismyndighet.[38] Som *Mousse* handlade även detta mål om Dataskyddsförordningen, fast om rätten till rättelse och principen om riktighet däri. VP är en iransk medborgare som fick sin flyktningsstatus på grund av transsexualism erkänd i Ungern och han beviljades uppehållstillstånd där som resultat. VP är en man, men registrerades som kvinna vid födelsen. Trots olika läkarintyg från specialister inom psykiatri och gynekologi som bekräftar hans manliga kön, manliga utseende, samt transsexualism, registrerades han som kvinna och med ett kvinnligt namn i Ungerns asylregister av asylmyndigheten. Han lämnade därför in en ansökan till asylmyndigheten och begärde att uppgifterna skulle ändras för att reflektera hans rätta namn och kön. Asylmyndigheten beslutade att avslå hans ansökan med anledning av att VP inte hade styrkt att han hade genomgått en könskorrigerande operation och VP överklagade beslutet till Överdomstolen för Budapests stad.

Processen vid EU-domstolen kom att handla om olika principer och rättigheter som följer av Dataskyddsförordningen, bland annat principen om riktighet (artikel 5.d) och rätten till rättelse (artikel 16), samt artikel 8.2 andra meningen i stadgan som stipulerar att var och en har rätt att få tillgång till insamlade uppgifter som rör honom eller henne och att få dessa uppgifter rättade om de är felaktiga.

EU-domstolen påpekade att det i ungersk rätt inte föreskrevs något förfarande för erkännande av byte av könsidentitet och byte av förnamn och inte heller vilka förutsättningar som skulle gälla för att få ett sådant erkännande och rättelse.[39] Eftersom målet med registreringen av asylsökandenas kön är att kunna identifiera dem, var de uppgifter som registrerades om VP redan oriktiga från början och därmed oriktiga i artikel 5 i Dataskyddsförordningens mening.[40] Detta innebär att VP har rätt att få uppgiften rättad i registret, i enlighet med artikel 16 i Dataskyddsförordningen.[41]

EU-domstolen noterade att Ungerns vägran att rätta uppgiften inte hade motiverats enligt artikel 23 i Dataskyddsförordningen. Den enda förklaringen, enligt EU-domstolen, var att Ungern ansåg att VP inte hade styrkt sin manliga könsidentitet och detta hängde ihop med att det generellt inte var möjligt för personer i Ungern att byta juridiskt kön.[42] EU-domstolen fann att Ungern inte kunde kräva att VP skulle styrka att han hade undergått könskorrigerande

[38] För ett mer detaljerat rättsfallsreferat se Marios Iacovides EU-domstolen: Krävs inte att transpersoner gör könskorrigering för att få registrera sitt rätta kön, Norstedts juridik, JUNO, 14 april 2025.
[39] Deldits, ovan not 13, p. 19.
[40] Deldits, ovan not 13, p. 33.
[41] Deldits, ovan not 13, p. 38.
[42] Deldits, ovan not 13, p. 43.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

operation som villkor för att få utöva sin rätt till rättelse som följer av Dataskyddsförordningen. I detta hänseende observerade EU-domstolen att Ungerns administrativa praxis att kräva sådan bevisning undergrävde rätten till personlig integritet enligt artikel 3 i stadgan och rätten till respekt för privatlivet enligt artikel 7 i stadgan och artikel 8 i EKMR.[43] Denna praxis var varken nödvändig eller proportionerlig för att säkerställa att asylregistret är tillförlitligt och konsekvent och det räckte med de läkarintyg som VP redan hade lämnat in för att bevisa sin korrekta könsidentitet.[44]

4. DE NYA SVENSKA REGLERNA OM KÖNSIDENTITET

4.1 Lag (2024:238) om fastställande av kön i vissa fall

Den nya könstillhörighetslagen kom till genom ett utskottsinitiativ, i stället för en regeringsproposition. Lagen trädde i kraft den 1 juli 2025 och den innehåller bestämmelser om fastställande av kön för personer över och under 16 år (2–3 §§), om barns delaktighet och samtycke (4 §), samt om ansökningsförfarandet (5–7 §§). Den reglerar även möjligheten att erkänna utländska beslut om fastställt kön (9 §).

Enligt den lagstiftning som gällde fram till att den nya lagen trädde i kraft krävdes fortfarande en medicinsk utredning och en diagnos av könsdysfori för att få ändra juridiskt kön. Fram till år 2013 gällde dessutom ett infertilitetskrav – i praktiken sterilisering – och endast svenska medborgare kunde ansöka. Sedan 2013 räcker det att vara folkbokförd i Sverige.[45] Den nya lagens 2 § anger nu i stället att en person över 16 år kan beviljas ändring av juridiskt kön om det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med personens upplevda könsidentitet och om det kan antas att denna identitet kommer att vara bestående under överskådlig tid. Den nya lagen föreskriver med andra ord en enklare medicinsk prövning, vilken ska styrkas genom intyg från hälso- och sjukvårdspersonal och den ställer inga krav på fördjupad psykiatrisk utredning.

Barnets ställning regleras särskilt i 3–4 §§. För barn under 16 år krävs särskilda förutsättningar såsom medfödd variation i könsutvecklingen samt hänsyn till barnets bästa. Barn över 12 år måste samtycka till en ansökan, vilket stärker barnets processuella rättigheter. Barnet ska dessutom ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och dess synpunkter ska tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad.

Lagens 9 § reglerar erkännandet av utländska domar och beslut om fastställande av kön, och är särskilt intressant i gränsöverskridande situationer. Enligt

[43] Deldits, ovan not 13, p. 45.
[44] Deldits, ovan not 13, p. 49.
[45] År 2013 ändrades 1972 års lag om fastställande av könstillhörighet, varigenom kravet på sterilisering av transpersoner före ett juridiskt könsbyte avskaffades: SFS 2013:405.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

bestämmelsen gäller ett sådant beslut i Sverige om det meddelats i det land där personen var medborgare eller bosatt, och har vunnit laga kraft.

Remissvaren från relevanta professionella och civilsamhälleliga aktörer visar att lagen befinner sig i ett spänningsfält mellan rättighetsutveckling och institutionell kontroll, som framför allt kommer att utövas av Socialstyrelsen. Exempelvis kritiserade Psykologförbundet att lagen avlägsnar diagnoskravet, samtidigt som man ställer krav på prövning utan att tydligt definiera dess syfte och innehåll.[46] Förbundet varnade för att detta kan leda till oklara bedömningskriterier och en byråkratisk struktur utan tydlig rättslig styrning. Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) framhöll att lagens förenklade process kan stärka transpersoners rätt till privatliv och identitet, men efterlyste samtidigt tydligare kunskapsstöd för att undvika rättsosäkerhet.[47] Dessa synpunkter illustrerar att lagens genomslag i praktiken till stor del beror på hur Socialstyrelsen kommer att genomföra föreskrifterna, inte minst vad gäller innehållet i de medicinska intygen.

4.2 Socialstyrelsens föreskrifter om ansökan om fastställande av kön i vissa fall

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2025:9) om ansökan om fastställande av kön i vissa fall (Socialstyrelsens föreskrifter), ska intyg utfärdas av legitimerade läkare, psykolog, psykoterapeut, eller hälso-och sjukvårdskurator.[48] Det medicinska intyget som bifogas ansökan om fastställelse av kön ska innehålla uppgifter om att: (1) det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med sökandens upplevda könsidentitet, (2) det kan antas att sökanden kommer att leva i den upplevda könsidentiteten under överskådlig tid, (3) sökandens identitet har kontrollerats, exempelvis genom legitimation, samt (4) att personen har ett personnummer eller samordningsnummer.[49]

De två första kriterierna, som följer av lagens lydelse, förutsätter att hälso- och sjukvårdspersonal gör en bedömning av individens aktuella könsidentitet och dessutom kan förutse hur denna identitet kommer att uttryckas i överskådlig tid. I vår mening kan denna bedömning komma att vara mycket subjektiv och därmed inte tillräcklig rättssäker. Kraven riskerar dessutom att förstärka normerande föreställningar såsom *fel kropp*-narrativet. Normerande narrativ speglar inte alltid de mångfacetterade, gemenskapsförankrade sätt på vilka kön

[46] Sveriges Psykologförbund, *Remissvar avseende förslag till Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2025:x) om ansökan om fastställande av kön i vissa fall,* 31 januari 2025.
[47] RFSU, *Remissvar avseende förslag till Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2025:x) om ansökan om fastställande av kön i vissa fall*, 7 mars 2025.
[48] Socialstyrelsens föreskrifter, ovan not 16, p. 8.
[49] 2 § könstillhörighetslagen; Socialstyrelsens föreskrifter, ovan not 16, p. 8.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

uttrycks och förstås av transpersoner.[50] Socialstyrelsen försöker i viss mån neutralisera dessa risker genom att betona att det inte krävs någon diagnos och att bedömningen ska vara *individualiserad*[51] snarare än normativ.

För att kunna genomföra den nya lagstiftningen finns ett kunskapsstöd som kan uppfattas som vägledning: Kunskapsstöd till hälso- och sjukvårdspersonal som utfärdar intyg enligt den nya lagen (2024:238) (kunskapsstöd) understryker att könsidentiteten inte behöver vara binär för att en person ska uppfylla kriterierna för juridiskt könsbyte.[52] I kunskapsstödet klargörs att det är tillräckligt att det kön som personen önskar få i folkbokföringen upplevs som en *bättre* anpassning än det nuvarande, även om det inte helt sammanfaller med individens könsidentitet. Därmed öppnas ett utrymme för att personer med ickebinära könsidentiteter[53] ska kunna ändra sitt juridiska kön, fast själva rättssystemet fortsatt utgår från en binär könsmodell. Socialstyrelsens exempel visar att detta gäller även när individen själv uttrycker könsidentiteten som ickebinär och motiverar sin ansökan utifrån praktiska eller sociala skäl snarare än en strikt binär tillhörighet. Detta markerar en viktig principiell förskjutning mot ett mer självbestämmande- och rättighetsorienterat synsätt på könsidentitet.

Med uttrycket att personen ska leva i enlighet med den nya könsidentiteten ”under överskådlig tid” avses inte ett krav på oföränderlighet. I stället betonas att det är personens egen utsaga som ska ligga till grund för bedömningen, och kunskapsstödet tillhandahåller exempel på både möjliga frågor och svar som kan indikera att kriteriet är uppfyllt.[54] Dessa exempel omfattar såväl berättelser där individen uttrycker att den tilldelade könsidentiteten aldrig har stämt, som berättelser där personen beskriver könsidentiteten som flytande – under förutsättning att hen nu, *så långt hen vet*, har för avsikt att leva i enlighet med det sökta juridiska könet.

Vidare framhålls att även ett enda möte[55] med intygsutfärdande hälso- och sjukvårdspersonal kan vara tillräckligt för att göra denna bedömning, förutsatt att kriterierna anses uppfyllda. Det är intygsskrivaren som avgör detta i det enskilda fallet. Det saknar dessutom betydelse huruvida personen tidigare har genomgått en könsändring i folkbokföringen; varje ansökan ska prövas utifrån aktuell och individuell viljeyttring.[56]

---

50 Se, angående levda erfarenheter, Carin Leibring Svedjedal, *Att vara och göra trans. Diskurser om kön och transidentiteter i transpersoners egenvalda självbenämningar och svensk medierapportering 2019–2023*, Studia philologiae Scandinavicae Upsaliensia 29, Acta Universitatis Upsaliensis, 2025.

51 Kunskapsstöd till hälso- och sjukvårdspersonal som utfärdar intyg enligt den nya lagen (2024:238), s. 10–11.

52 Kunskapsstöd, ovan not 51, s. 15.

53 Socialstyrelsens kunskapsstöd vilar på förarbetena, 2023/24: SoU22, s. 85.

54 Kunskapsstöd, ovan not 51, s. 14.

55 Kunskapsstöd, ovan not 51, s. 11.

56 Kunskapsstöd, ovan not 51, s. 16.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

Det kan hävdas att Socialstyrelsens kunskapsstöd i viss mån neutraliserar lagens potentiellt binära och konfliktorienterade struktur. I stället för att fokusera på en tydlig motsättning mellan tilldelad och önskad könsidentitet, flyttas tyngdpunkten i kunskapsstödet till en mer individcentrerad bedömning av vad som upplevs som en *bättre anpassad* juridisk könstillhörighet. På liknande sätt mjukas det så kallade framtidskravet upp- snarare än att kräva ett oföränderligt könsuttryck eller en livslång bindning till en viss könsidentitet, räcker det att individen inte uttrycker några aktuella tvivel kring sin *avsikt* att leva i enlighet med det sökta könet. Kunskapsstödet bidrar därmed till att operationalisera en flexibel och självbestämmandebaserad tillämpning av lagen, där individens egen berättelse ges avgörande betydelse – under professionellt ansvar.

Bedömningen ska göras av en hälso- och sjukvårdspersonal med legitimation och behörighet att utfärda intyg.[57] Om en intygsskrivare bedömer att kriterierna inte är uppfyllda finns ingen formell överklagandemöjlighet, men individen har rätt att vända sig till en annan behörig person för ny prövning.[58] Det ges även en möjlighet för hälso- och sjukvårdspersonal som omfattas av utländsk lagstiftning att utfärda intyg.[59] Det framstår dock som oklart huruvida intyg från länder där psykologer eller kuratorer inte är legitimerade yrken kommer att accepteras. Det är vidare oklart om bestämmelsen syftar till att säkerställa den fria rörligheten för tjänster inom EU, eller om den även avser att möjliggöra godtagande av intyg från tredjeland.

5. ÄR DE NYA SVENSKA REGLERNA OM KÖNSIDENTITET FÖRENLIGA MED UNIONSRÄTTEN?

I avsnitt 3 presenterade vi tre nya rättsfall som på olika sätt ”reglerar” frågan om könsidentitet utifrån ett unionsrättsligt perspektiv. I avsnitt 4 redovisade vi den nya svenska könstillhörighetslagen och tillhörande föreskrifter och kunskapsstöd. För att kunna kommentera de nya svenska reglerna utifrån ett unionsrättsligt perspektiv är det nödvändigt att först destillera några övergripande principer från de tre nya rättsfallen för att se den framväxande bilden av hur unionsrätten reglerar frågor som har med könsidentitet att göra.

För att börja med, är *Mirin* det tyngsta av de tre rättsfallen då avgörandet är från EU-domstolens stora kammare och referenten var själva domstolens president, Koen Lenaerts. Vid första anblicken framstår *Mirin* som en naturlig

[57] Fyra legitimerade yrkesgrupper som omfattas av Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) har behörighet att utfärda intyg. Dessa är läkare, psykologer, psykoterapeuter, och hälso- och sjukvårdskuratorer.

[58] Kunskapsstöd, ovan not 51, s. 17.

[59] Kunskapsstöd, ovan not 51, s. 10.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

applicering av EU-domstolens praxis, men det intressanta är att domstolen fick chansen att kombinera sin rättspraxis i tre olika specialfält för att komma fram till sina slutsatser, nämligen sin rättspraxis om namnbyte,[60] om hbtqi-personers rättigheter i medlemsstater som inte erkänner deras civilstatus[61] och om icke-diskriminering på grund av könsbyte.[62] Detta var nödvändigt då sökanden i *Mirin* ville få både sitt namn och sitt kön erkända. Avgörandet är alltså konsekvent med rättspraxis i alla tre specialfält, till exempel mål som *Garcia Avello*,[63] *Coman*,[64] *Pancharevo*,[65] *P mot S*[66] och *Richards*.[67]

Samtidigt så verkar *Mirin* gå ytterligare ett steg än EU-domstolens tidigare rättspraxis. Detta för att domstolen inte verkar lägga någon vikt vid att sökandens byte av könsidentitet hade skett i en medlemsstat där unionsmedborgaren var varaktigt bosatt och var medborgare.[68] EU-domstolen hänvisar inte heller någonstans i avgörandet till sin rättspraxis om rättighetsmissbruk, till skillnad från generaladvokaten, som hade hänvisat till målet *Centros*.[69]

I vår mening så öppnar detta upp för möjligheten för transpersoner att kunna dra nytta av även relativt korta uppehåll i medlemsstater där regelverket kring byte av könsidentitet är enklast, så länge de kan visa att de i övrigt vid tidpunkten för bytet uppfyller villkoren för uppehåll, till exempel enligt Rörlighetsdirektivet,[70] eller att de uppfyller mottagande medlemsstatens procedurer och villkor för registrering, folkbokföring m.m. med sin rätta könsidentitet eller namn.[71] Ömsesidigt erkännande av procedurer för juridiskt fastställande av könsidentitet blir alltså ett sätt för unionsmedborgarna att behålla en fördel de fick när de vistades i en medlemsstat med fördelaktiga procedurer när de sedan flyttar tillbaka till sina hemstater eller flyttar vidare till andra medlemsstater. På lång sikt kommer detta att erodera medlemsstaternas interna regler för erkännande av könsidentitet, i alla fall om de skulle anses strida mot rättigheter som

60 Silvia Marino, The Cross-Border Continuity of Names in the European Union, (2017) 25 European Review of Private Law 1009.
61 Alina Tryfonidou, The Cross-Border Legal Recognition of Parenthood under European Law: Current Law and Future Prospects, (2024) 46 Journal of Social Welfare and Family Law 267.
62 Peter Dunne, Transgender Rights in Europe: EU and Council of Europe Movements towards Gender Identity Equality' i Chris Ashford och Alexander Maine (red.), Research Handbook on Gender, Sexuality and the Law, Edward Elgar Publishing, 2020.
63 Garcia Avello, ovan not 19.
64 Coman, ovan not 21.
65 Mål C-490/20, V. M.A. mot Stolichna obshtina, rayon "Pancharevo", EU:C:2021:1008.
66 Mål C-13/94, P mot S och Cornwall County Council, EU:C:1996:170.
67 Mål C-423/04, Sarah Margaret Richards mot Secretary of State for Work and Pension EU:C:2006:256.
68 Fulvia Ristuccia och Alessandro Marcia, Trans* EU Citizens: Free beyond Movement? The Grand Chamber in Case C-4/23 *Mirin*, EU:C:2024:845, [2025] Maastricht Journal of European and Comparative Law, s. 7.
69 Förslag till avgörande föredraget den 7 maj 2024 av generaladvokat Jean Richard de la Tour i mål C-4/23, Mirin, EU:C:2024:385, p. 75.
70 Rörlighetsdirektivet, ovan not 222.
71 Rörlighetsdirektivet, ovan not 22, artikel 7.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

skyddas i stadgan, i sekundärrätt som Dataskyddsförordningen eller unionens regler om icke-diskriminering.[72]

Deldits och *Mousse* är redan exempel på denna expansiva unionsrätt. EU-domstolen, med hänvisning till Europadomstolens domar mot Ungern, fann i *Deldits* att medlemsstaten inte kunde kräva bevis på kirurgiska ingrepp för att ändra i sina register och därmed erkänna en persons rätta könsidentitet. Unionsrätten var tillämplig i målet enbart på grund av sekundärrätt i form av rätten till rättelse som skyddas av Dataskyddsförordningen. Denna rätt följer direkt från förordningen och vi kan utgå från att det skulle gälla *alla* personsuppgiftsbehandlingar, inte bara registrering i asylregistret. Samtidigt gäller denna rätt, som andra i Dataskyddsförordningen, utan att det krävs någon rörelse eller mellanstatligt element.

En kombination av *Deldits* och *Mirin* skulle med andra ord kunna innebära att alla unionsmedborgare, inklusive medborgare i länder som Ungern eller Rumänien, som ställer alldeles för höga krav eller inte ens tillåter att en person ska kunna få byta juridiskt kön, skulle kunna dra nytta av mer fördelaktiga procedurer i en annan medlemsstat och få sina rätta kön och namn erkända i hela unionen, så länge unionsrätten kan appliceras på deras situation. Omvänt diskriminering i situationer som inte täcks av unionsrätten kan ju fortsätta i länder som Ungern och Rumänien, men med tillämpning av regler som följer direkt av sekundärrätt (såsom Dataskyddsförordningen) blir detta ännu svårare för medlemsstaterna i fråga.[73] De som har möjligheten kan hur som helst strategiskt planera att bo i en medlemsstat med fördelaktiga regler ett tag (till exempel som studenter, arbetare, eller frilansare) och på så sätt få leva sina liv som de vill även när de återvänder till sina länder.

Mousse visar hur den expansiva rättspraxisen kan även komma att appliceras i framtiden på icke-binära personer, då dataskydd kombineras med icke-diskriminering och EU-domstolen förklarar att ”direktivets tillämpningsområde inte kan anses vara begränsat till att omfatta enbart diskriminering som beror på att en person tillhör det ena eller det andra könet.”[74] EU-domstolen accepterade här Mousses argument att direktiv 2004/113 var relevant att beakta för att kontrollera om det fanns risk till diskriminering när domstolen skulle bestämma om det aktuella personuppgiftsbehandlingen var laglig under Dataskyddsförordningen. Som stöd hänvisar EU-domstolen här (analogt) till *Richards*, ett mål som ju handlade om ett annat direktiv, nämligen Direktivet om likabehandling

[72] Till exempel Rådets Direktiv 2004/113/EG av den 13 december 2004 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster EUT L 373/37, 21.12.2004, som var aktuell i Mousse.

[73] Alina Tryfonidou, Reverse Discrimination in Purely Internal Situations: An Incongruity in a Citizens' Europe (2008) 35 Legal Issues of Economic Integration 43.

[74] Mousse, ovan not 12, p. 62.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

inom social trygghet.[75] EU-domstolen betonar även ”arten av de rättigheter som [direktiv 2004/113] syftar till att skydda.”[76] Detta visar att EU-domstolens ståndpunkt vad gäller icke-binära könsidentiteter avser icke-diskriminering generellt.

De tre förhandsavgörandena visar även att medlemsstaternas möjligheter att rättfärdiga nationella regler som fråntar transpersoner möjligheten till utövande av rättigheter som garanteras av unionsrätten på grund av deras könsidentitet är mycket begränsade, nästintill obefintliga. I *Mirin* fann EU-domstolen att ”nationell lagstiftning, som innebär att en transperson, på grund av att personens könsidentitet inte erkänns, hindras från att uppfylla ett villkor som är en förutsättning för att personen ska beviljas en rättighet som skyddas av unionsrätten, i princip anses oförenlig med unionsrätten”.[77] Detta upprepades i *Deldits*.[78]

Därutöver, neutraliserade EU-domstolen i *Mousse* Frankrikes och SNCF Connects argument om att nödvändigheten kring det i målet personuppgiftsbehandlingen – som var ju registreringen av kundernas könsidentiteter där endast binära val var möjliga – skulle bedömas med hänsyn till de sedvänjor och sociala konventioner som finns i varje enskild medlemsstat, särskilt för att bevara den språkliga och kulturella mångfalden. EU-domstolen framhöll att undantag ska tolkas restriktivt,[79] och poängterade att det fanns generiska, könsneutrala, och inkluderande artighetsfraser som kunde användas och som inte hade någon koppling till könsidentitet.[80] Detta är säkert någonting som kommer att vara mycket användbar i framtida mål, som motargument mot medlemsstaternas argument om att deras nationella identitet, som skyddas av artikel 4.2 FEU, kan komma att inskränkas om EU-domstolen lägger sig i deras regler om folkbokföring, civilstatus m.m.

Hur förhåller sig då de nya svenska reglerna till denna expansiva unionsrätt? Märkligt nog så diskuterades inte alls unionsrättens betydelse för könsidentitet under lagens utformning. I Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU22, som ligger till grund för den nya könstillhörighetslagen, står endast att ”förslagen bedöms vidare förenliga med Sveriges åtaganden till följd av EU-medlemskapet”,[81] utan någon förklaring eller analys. Stämmer detta konstaterande?

Vi börjar först med EU-domstolens krav att det måste finnas effektiva och lättillgängliga förfaranden för rättsligt erkännande av kön – en standard som

---

75 Rådets direktiv av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet, EUT L 6, 1979, s. 24.
76 Mousse, ovan not 12, p. 62.
77 Mirin, ovan not 11, p. 60.
78 Deldits, ovan not 13, p. 47.
79 Mousse, ovan not 12, p. 56.
80 Mousse, ovan not 12, p. 57.
81 Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU22, Förbättrade möjligheter att ändra kön, s. 152.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

bekräftades i *Deldits* på basis av Europadomstolens praxis.[82] Europadomstolen har även klargjort att effektiva och lättillgängliga förfaranden innebär att processen för rättsligt erkännande av kön ska vara snabb, transparent och lättillgänglig.[83] I detta sammanhang är det av betydelse att erinra om att Europadomstolen också har understrukit vikten av att rättsregler borde vara formulerade med tillräcklig precision för att enskilda – vid behov med lämplig rådgivning – ska kunna förutse, i rimlig utsträckning, vilka konsekvenser en viss handling kan få.[84]

I vår mening är den nya svenska lagen i detta hänseende, av olika politiska skäl,[85] fortfarande något otydlig. Den tidigare lagstiftningen skulle knappast ha uppfyllt de europeiska och unionsrättsliga kraven på ett snabbt, transparent och lättillgängligt förfarande. Den nu gällande lagen uppfyller dessa krav i högre grad, men är fortfarande ganska svår att förstå utan tillgång till förarbeten till den gamla lagen, de nya föreskrifterna och kunskapsstödet.[86] Även om otydlighet är vanligt förekommande inom många rättsområden får man iaktta att just vad gäller könsidentitet så är personerna som är tänkta att dra nytta av de nya reglerna redan i en mycket utsatt situation.

Vad gäller kraven för att få en ny könsidentitet, ligger den nya svenska lagen, med sitt förenklade krav på intyg, i linje med EU-domstolens standard i *Deldits*, där det slogs fast att krav på omfattande medicinsk intervention strider mot unionsrätten. Samtidigt måste man notera att modeller som är baserade på självbestämmande (internationellt: ”self-determination” eller ”self-identification”) blir allt vanligare i andra medlemsstater[87] och är nu standardpraxis i alla nordiska länder utom Sverige. Modellerna skiljer sig något åt,[88] men samtliga innebär en möjlighet för individen att slippa även enklare prövningar inom hälso- och sjukvården. Man kan se det som en missad möjlighet att ligga i framkanten av rättsutvecklingen och rättsskyddet för transpersoner att Sverige inte inför en modell som fullt ut baseras på självbestämmande i den nya lagen.

---

82 Deldits, ovan not 13, p. 47.

83 Europadomstolen, *X mot f.d. Jugoslaviska republiken Makedonien*, nr 29683/16, 17 januari 2019, p. 70.

84 Europadomstolen, *Olsson mot Sverige* (nr 1), nr 10465/83, 24 mars 1988. Även om målet rörde en annan kontext är kraven på rättsreglers tydlighet likväl tillämpliga även här.

85 Vad gäller det politiska klimatet kring lagstiftningen och de svårigheter som lagen mötte, se till exempel Linn Jönsson, Veronika Ljung Nielsen, Nu kan Filip byta juridiskt kön: ”Det känns som jag varit 14 år i tio år”, Dagens Nyheter, 29 juni 2025. Notera även att Sverigedemokraterna har uttryckt en avsikt att riva upp lagen vid nästa mandatperiod: Debattartikel i Sveriges Dagblad, Jessica Stegrud, Carita Boulwén, och Leonid Yurkovskiy, Könsdysfori: ”Vi avser att riva upp könslagen”, 29 juni 2025.

86 Som diskuteras ovan i avsnitt 3.

87 T.ex. Belgien, Danmark, Finland, Irland, Luxemburg, Malta, Portugal, Spanien och Tyskland.

88 Se Transgender Europe, *Self-Determination Models in Europe: Practical Experiences* (2022), https://www.tgeu.org/files/uploads/2023/11/tgeu-self-determination-models-in-europe-2022-en.pdf, besökt 11 juli 2025.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

I Tyskland, Malta och på Island är det dessutom fullt möjligt att registrera en icke-binär könsidentitet i folkbokföringen.[89] Att svensk rätt inte möjliggör registrering av en tredje könskategori eller en icke-binär könsmarkör i folkbokföringen[90] innebär problem, såväl ur ett rent nationellt perspektiv som i ett gränsöverskridande sammanhang. Inom Sverige tvingas ju icke-binära personer att välja en juridisk könstillhörighet som är binär – man eller kvinna – trots att ingen av dessa nödvändigtvis motsvarar deras könsidentitet. Detta är inte förenligt med EU-domstolens resonemang i *Deldits*, där det framhålls att även rent interna situationer omfattas av transpersoners rätt till rättelse som följer av Dataskyddsförordningen. Om en person genuint identifierar sig som icke-binär, bör riktigheten i en binär juridisk könstillhörighet kunna ifrågasättas och rättas. Även *Mousse* stärker sådana argument. Dessutom spelar det ingen roll att folkbokföringen av juridisk kön (till skillnad från situationen i *Mousse*, men likt situationen i *Deldits*) utgör en *nödvändig* personuppgiftsbehandling i enlighet med artikel 6.1 e i Dataskyddsförordningen.[91] Rätten till rättelse som följer av artikel 16 i Dataskyddsförordningen gäller ju även personsuppgiftsbehandlingar som är nödvändiga enligt artikel 6.1 e i Dataskyddsförordningen.[92] Rätten till rättelse följer även av artikel 8.2 i stadgan och är alltså en del av unionsrättens primärrätt. Rätten till rättelse skulle således under alla omständigheter få företräde om det skulle finnas en diskrepans mellan den och artikel 6.1 e i Dataskyddsförordningen. Samtidigt så finns det vissa indikationer i unionsrätten på att unionen är öppen för möjligheten att uppgifter om kön i identitetshandlingar ska vara valfria snarare än obligatoriska. Till exempel föreskrivs i Förordningen om säkrare identitetskort att medlemsstater får välja att ange kön i nationella identitetskort, och att de i så fall bör använda specifikationerna ”F”, ”M” eller ”X”.[93] Även om sådan datainsamling skulle anses nödvändig i Sverige, stärker det i så fall argumenten för att även icke-binära könsidentiteter ska kunna registreras: om könsuppgift är nödvändig, bör det vara en korrekt uppgift, som reflekterar realiteten och hjälper att identifiera en person.

I ljuset av *Mirin*, kvarstår därför den viktiga frågan hur de nya svenska reglerna kommer att fungera i gränsöverskridande situationer, där det inte finns något domstolsavgörande eller myndighetsbeslut (till exempel för att könet

[89] Se ILGA-Europe, *Legal Gender Recognition 2025 – Main Findings*, https://rainbowmap.ilga-europe.org/categories/legal-gender-recognition/, besökt 11 juli 2025.
[90] Folkbokföringslag (1991:481), 18 §; Socialutskottets betänkande, ovan not 81, s. 105.
[91] Socialutskottets betänkande, ovan not 81, s. 109.
[92] Förslag till avgörande av generaladvokat Anthony Michael Collins föredraget den 12 september 2024 i mål C-247/23, Deldits, EU:C:2024:747, p. 43.
[93] Europaparlamentets och rådets förordning 2019/1157 om säkrare identitetskort för unionsmedborgare och uppehållshandlingar som utfärdas till unionsmedborgare och deras familjemedlemmar när de utövar rätten till fri rörlighet**,** *EUT L 188, 2019, s. 67,* artikel 3.2 och skäl 24.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

ändrades i en medlemsstat som tillåter självbestämmande), och i situationer där den nya könsidentiteten är icke-binär. Jämför med 9 § i lagen:

> 9 § En dom eller ett beslut om att en person har ändrat kön, som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har fått laga kraft, gäller i Sverige, om personen var medborgare i det andra landet eller bosatt där när domen eller beslutet meddelades.

Med stöd i *Mirin*, borde icke-binära identiteter registrerade i Tyskland eller Malta erkännas i Sverige. En vägran att erkänna en lagligen fastställd könsstatus från en annan medlemsstat skulle kunna anses som hinder till fri rörlighet och rättfärdigande skulle vara i princip omöjlig då det skulle stå i strid med artiklarna 7 och 21 i stadgan. Det kan innebära att det föreligger enligt unionsrätten en skyldighet för Skatteverket att så långt som möjligt anpassa sin folkbokföringspraxis till unionsrättens krav på fri rörlighet, icke-diskriminering och respekt för privatlivet. Alla registreringar av kön i civilregistret utomlands ska behandlas som förvaltningsbeslut, trots att den utländska myndigheten i några av modellen förmodligen inte haft något utrymme för skönsmässig bedömning. Dessutom framgår det av Socialutskottets betänkande att de-facto-beslut avseende en persons könstillhörighet, till exempel genom utfärdande av pass för personen i den nya könstillhörigheten, räknas som beslut som ska erkännas i Sverige.[94]

När det gäller kravet på hemvist eller medborgarskap måste det nämnas att generaladvokaten föreslog sådana skyddsmekanismer, men att EU-domstolen inte tog upp detta argument i *Mirin*, som diskuterats ovan. Så länge könet är lagligen registrerat i en annan medlemsstat bör det därför erkännas. I internationellt privaträttsliga termer bör principen om civilståndets portabilitet tillämpas som vägledande utgångspunkt. Denna princip är faktiskt en av de få inom internationell privaträtt som kan anses ha universell räckvidd.[95] I praktiken har detta dock begränsad betydelse, eftersom medlemsstaterna, såvitt vi vet, endast tillåter att det administrativa förfarandet för ändring av juridisk könsidentitet genomgås om det finns en genuin anknytning i form av antingen medborgarskap eller bosättning.

[94] Socialutskottets betänkande, ovan not 81, s. 105 och 163. Se även Regeringens proposition 2011/12:142, Ändrad könstillhörighet, 2012, s. 47–49.

[95] Ralf Michaels, Private International Law and the Question of Universal Values, i: Franco Ferrari och Diego Fernández Arroyo (red.), Private International Law, Contemporary Challenges and Continuing Relevance, Edward Elgar Publishing, 2019, s. 164.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

6. AVSLUTANDE KOMMENTAR

Genom de tre förhandsavgörandena *Mirin*, *Mousse* och *Deldits* har EU-domstolen börjat utveckla en mer sammanhållen dogmatik kring könsidentitet. Även om domstolen i dessa avgöranden inte uttryckligen åberopar artikel 2 i FEU, anser vi att rättsutvecklingen ska förstås i ljuset av de värden som där formuleras – såsom respekt för människans värdighet, jämlikhet och rättigheter för personer som tillhör minoriteter – vilka utgör den normativa grunden för ett demokratiskt och rättsstatligt unionssamarbete. De tre målen utgör därför viktiga milstolpar för transpersoners rättigheter inom unionen. Tillsammans med tidigare avgöranden från EU-domstolen om erkännande av äktenskap mellan samkönade par som ingås i medlemsstater som tillåter det samt av registrering av två föräldrar av samma kön där det är möjligt, skapar dessa tre avgörandena alternativa vägar för transpersoner att få sina identiteter och familjeliv erkända enligt lag i konservativa medlemsstater. EU-domstolen verkar genom dessa tre avgöranden även vilja neutralisera – på förhand – möjliga argument om att dess rättspraxis skulle inskränka på medlemsstaternas befogenheter samt äventyra deras nationella identiteter och den språkliga och kulturella mångfalden. EU-domstolen gör detta inte bara i *Mirin* och *Deldits*, som avser lagstiftning i medlemsstater som har tidigare ansetts strida mot mänskliga rättigheter i sin hantering av transpersoner, utan även i målet *Mousse*, där domstolen avfärdade den franska regeringens argument om språklig och kulturell mångfald. EU-domstolen är ju inte en öppet politisk institution. Men man anar ändå tydligt i dessa tre avgöranden ett försök från domstolens sida att beskydda mänskliga rättigheter och alla människors lika värde, särskilt när det gäller utsatta personer som transpersoner. Att EU-domstolen står upp för unionens värden i en politisk kontext av alltmer hårdare klimat mot transpersoner inom unionen, samhällen som blir mer konservativa, och medlemsstater som blir till illiberala demokratier är en tydlig och mycket betydelsefull markering.

Mot bakgrund av EU-domstolens rättspraxis i de tre avgörandena framstår den nya svenska lagstiftningen i huvudsak förenlig med unionsrättens krav. Det finns dock några frågetecken. Det är ett viktigt steg och en anpassning mot rättighetsskyddet att diagnoskravet avlägsnats. Samtidigt kvarstår ett inslag av medicinsk prövning som innebär att det inte är *individens* deklaration av könsidentitet, utan myndigheters och tjänstemäns bedömning av dess varaktighet som är avgörande. Detta avviker från de modeller som bygger på fullt självbestämmande, men kan inom ramen för unionsrätten fortfarande uppfattas som proportionerligt – förutsatt att prövningen är lättillgänglig, rättssäker och fri från diskriminerande tillämpning. Könsidentitet som rättsligt fastställts enligt självbestämmandemodeller i en medlemsstat måste dessutom i princip erkännas i en annan. I Sverige finns dock fortfarande ingen möjlighet att registrera en icke-binär könsidentitet, detta samtidigt som vissa medlemsstaters regler

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11

ger en sådan möjlighet och unionsrätten kräver ömsesidigt erkännande. Den nya svenska könstillhörighetslagen illustrerar därmed möjligheter men också spänningar och begränsningar i nationell rättsutveckling, i skärningspunkten mellan europeiska rättighetsstandarder och inhemsk normproduktion. Liknande spänningar och begränsningar förekommer i flera andra medlemsstater, och det framstår som troligt att EU-domstolen i en snar framtid kommer att behöva pröva huruvida en rättsligt erkänd icke-binär könsidentitet i en medlemsstat ska erkännas i hela unionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-11